

แนวคิดเศรษฐกิจแบบพอเพียง

(Sufficiency Economy)

รองศาสตราจารย์ ดร.จุมพล วิเชียรศิลป์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

บทนำ

แนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบันของไทย ได้ชี้ให้เห็นลักษณะและคุณค่าของระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง ตลอดจนพระอัจฉริยภาพและวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศของพระองค์ ชาวไทยถือว่า โชคดี มีบุญวาสนาที่ได้เกิดมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน เพราะได้มีโอกาสชื่นชมพระบารมีได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ด้วยตา ด้วยหู ได้สัมผัสด้วยจิตใจของตนเอง และได้สัมผัสกับผลที่เกิดจากการทรงงานตามพระราชดำริในโครงการต่าง ๆ ที่ทรงพระราชทานแก่พระสกนิกรทั่วราชอาณาจักร ตลอดระยะเวลาที่ทรงครองราชย์ที่ยาวนานกว่า 60 ปี มากกว่า 3,000 โครงการ ทุกปัญหาของแผ่นดินล้วนแต่อยู่ในสายพระเนตร พระกรรมของพระองค์ และทรงใส่พระทัยในการปิดเป่า แก้ไขปัญหาด้วยพระอัจฉริยะอย่างสูงยิ่ง อย่างต่อเนื่องจริงจัง และอดทนอดกลั้นอย่างยิ่งยวด หาบุคคลใดในโลกมาเสมอได้ จนเกิดโครงการในพระราชดำริดังกล่าว มากกว่า 3,000 โครงการ กระจายอยู่ทั่วทุกหนทุกแห่งของแผ่นดินไทย และระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงก็เป็นโครงการพระราชดำริโครงการหนึ่ง ที่ช่วยพลิกฟื้นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่กำลังล่มสลาย ในปลายปี พ.ศ. 2539 – 2540 ของประเทศไทยซึ่งกำลังถึงทางตัน จุดคนที่กำลังจะจมน้ำตาย แต่ด้วยพระปรีชาสามารถและพระอัจฉริยะในระบบเศรษฐกิจ พระองค์จึงทรงเสนอแนวคิด ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง โดยทรงให้สติคนไทยเปรียบประดุจการช่วยผายปอดคนจมน้ำตายให้ฟื้นตัว มีชีวิตที่โลดแล่นในโลกอย่างสง่า และมีศักดิ์ศรีอีกครั้งหนึ่ง เป็นแนวทางอันประเสริฐที่จะช่วยให้ทุกคนอยู่รอดปลอดภัยและมีความสุข ถ้ารู้จักพอในสิ่งที่ตนมีอยู่ อันจะทำให้ตนเองเข้มแข็งและมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด

พระองค์ทรงเสียดสี ทรงงานอย่างเหน็ดเหนื่อยเพื่อคนไทยมายาวนาน โดยทรงหวังให้คนไทย “อยู่เย็น” และสังคมไทย “เป็นสุข” พระองค์ท่านทรงงานหนัก ทรงบริโภคน้อย ทรงใช้น้อย เพื่อสร้างแบบอย่างที่ดีให้พสกนิกรได้เห็น พระองค์ท่านทรงสอนให้คนไทยมีคุณธรรม จริยธรรม พระองค์ท่านทรงสอนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้คนไทยได้ศึกษา เรียนรู้ให้เข้าใจ เพื่อใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตอย่างพอดี พอประมาณ สมดุล ไม่สุดโต่ง และสร้างภูมิคุ้มกันภัยที่อาจเกิด แก่ตน แก่ครอบครัว แก่การงาน และแก่สังคม เศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์ท่าน ไม่ใช่สอนให้เอาเงินเป็นตัวตั้ง ไม่ใช่แค่เรื่องการค้า การขาย เรื่องการทำมาหากิน หรือเรื่องตัวเลขทางเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์ท่าน ไม่ใช่การชวนกันถอยหลังกลับไปอยู่ในยุคโบราณที่ ขาดแคลน อดขัดขัดสน เศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์ท่าน ไม่ใช่สอนให้คน

หยุดพัฒนา หยุดกระตือรือร้น หยุดรับความรู้และเทคโนโลยี เศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์ท่าน ไม่ใช่สอนให้คนรอคอยแบมือขอรับแต่การสงเคราะห์ช่วยเหลือเรื่อยไป เศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์ท่าน ไม่ใช่สอนให้ทำทุกสิ่งที่สามารถปั้นตัวเลขการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างไม่ลืมหูลืมตา ตรงกันข้าม เศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์ท่าน คือการสอนให้ทุกคน ทุกครอบครัว ทุกองค์กรอยู่ในโลกปัจจุบันอย่างมีสติ มีปัญญา รู้เท่าทันโลก ขยันขันแข็ง เอาการเอางาน รับผิดชอบ ทำทุกภารกิจอย่างพอดี พอประมาณ สมเหตุสมผล ไม่โลภเกินพอดี กล้าเผชิญกับโลกปัจจุบันอย่างใช้ปัญญา เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้ตัวเอง ให้ครอบครัวให้องค์กร และให้สังคมเพื่อไม่ตกเป็นเหยื่อของกระแสทุนโลก ไม่ว่าจะมาด้วยรูปแบบใด เศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์ท่านจึงเป็นหลักที่ทุกคน ทุกครอบครัว ทุกองค์กร ทุกสถาบัน ทุกชุมชน ทั้งสังคมสามารถน้อมนำมาปฏิบัติได้ ด้วยการรู้จักทวนกระแสกิเลส อันเป็นต้นธารแห่งความโลภที่ไม่มีสิ้นสุดที่ผ่านมา พระองค์มิได้ทรงสอนเท่านั้น แต่พระองค์ทรงปฏิบัติให้คนไทยดูเป็นตัวอย่างมา โดยตลอด

กว่าสองทศวรรษที่ผ่านมา กระแสหลักของระบบเศรษฐกิจโลก ยึดมั่นในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม หรือ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม(Capitalism Economy) ประเทศไทยก็นำระบบเศรษฐกิจแบบนี้เข้ามาเป็นหลัก เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ หรือประเทศไทยก็ตกอยู่ในวังวนแห่งระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเช่นกัน ซึ่งระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเหมาะกับประเทศที่พัฒนาแล้ว เหมาะกับประเทศที่มีความพร้อมในการแข่งขันสูงเท่านั้น ซึ่งอาจไม่เหมาะสมกับสังคมไทยเลย เพราะประเทศไทยยังไม่เข้มแข็งพอ และไม่พร้อมที่จะร่วมในสนามของการแข่งขันอย่างเสรี (ค่อนข้างไร้กติกา) ดังนั้น หากประเทศไทยไร้สติ ขาดปัญญา หลงทาง นำระบบเศรษฐกิจนี้มาใช้ย่อมส่งผลกระทบ สร้างความเสียหายมากกว่าผลดีที่จะได้รับ จากการวิเคราะห์ศึกษาของข้าพเจ้าในการศึกษาระบบเศรษฐกิจแบบเสรี มาประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา พบว่า...ลักษณะอัตลักษณ์และผลกระทบของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalism Economy) พอสรุปได้ ดังนี้

1. เป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่มีจุดสิ้นสุดของการแข่งขัน โดยการแข่งขันไม่มีวันจบสิ้น ต้องมีความเครียด ความกังวล กดดันตลอดเวลา
2. ผู้มีทุน (การเงิน ทรัพยากร ภูมิปัญญา เทคโนโลยี บุคลากร) ย่อมได้เปรียบและมุ่งทำลายเอาชนะผู้อ่อนแอ หรือผู้มีทุนน้อยกว่า
3. เป็นระบบเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดความเป็นศัตรูมากกว่าการสร้างมิตรภาพ เพราะขาดความเห็นอกเห็นใจ ไม่เอื้ออาทรต่อกัน เพราะเห็นแก่ได้ เห็นแก่ตัวเป็นสำคัญ มุ่งแสวงหาผลกำไรสูงสุดเป็นหลัก
4. ทำลายความมั่นคงของระบบสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศถูกทำลาย เกิดวิกฤตสิ่งแวดล้อม สมดุลธรรมชาติเสียหาย ขาดความตระหนัก ไม่เรียนรู้คุณค่าที่แท้จริงของธรรมชาติ มีความ

พยายามข่มขืน ทำลายธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม (อาทิ ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ รวมทั้งมนุษย์ด้วย) เพราะมุ่งกอบโกยผลตอบแทนให้เกิดผลกำไรสูงสุดเป็นหลัก

5. ก่อให้เกิดภาวะวุ่นวาย - ไร้ความสงบร่มเย็น เกิดสภาพสังคมแบบตัวใครตัวมัน ขาดความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน แต่ละคนมุ่งแสวงหาความสุขจากการเอาการกอบโกยมากกว่าการให้การเสียสละ หรือการแบ่งปัน เป็นระบบที่ทำลายสันติภาพโลก ชีวิตต้องเร่งรีบ เร่าร้อน คับคั่ง ในการแข่งขัน ต่อสู้กันตลอดเวลา เกิดความขัดแย้ง ก่อความกดดันให้กันและกัน เกิดความแตกแยก มีชีวิตอยู่อย่างไรทิศทาง จะสร้างความสมานฉันท์ได้ลำบาก

6. มุ่งกระตุ้นให้คนนิยมบริโภคนิยมมาก ๆ โดยอ้างว่าเป็นการกระตุ้นระบบเศรษฐกิจ โดยรวม มุ่งแสวงหาสินเชื่อกัน เพื่อให้คนมีกำลังใช้จ่ายได้มาก ๆ หรือมีเงินทุนทำธุรกิจที่มีความเสี่ยงสูง (โดยเชื่อว่าน่าจะสร้างผลกำไรผลตอบแทนได้มาก) จึงเป็นเหตุให้เกิดหนี้สิน เป็นการสร้างภาพ “ลวงตา” ว่ามีเศรษฐกิจดี แต่เป็นเศรษฐกิจที่ดีแบบหลอกหลอนตัวเองมากกว่า

7. มุ่งเน้นวัตถุนิยมมากกว่าจิตใจ - จิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ (ศุภประเสริฐ) จึงทำลายความเป็นมนุษย์ ทำให้คนเห็นแก่ตัว เสียสติ ไร้ปัญญา ใจใจเร่าร้อน มีความอยากเสมอ (คล้ายเปรต) สร้างความสุขได้ยาก แต่เกิดความทุกข์ได้ง่าย ทำให้ความสามารถพึ่งตนเองลดลง และเป็นภาระต่อสังคมเพิ่มขึ้น

8. เป็นระบบเศรษฐกิจที่ทำร้ายคนจน คนจนจะเป็นเหยื่อของคนรวย คนอ่อนแอจะถูกเอาเปรียบ เกิดภาวะนายทุน ขูดรีด (หน้าเลือด) โหดร้าย ทำให้ฐานะความเป็นอยู่ของคนจนและคนร่ำรวยมีฐานะแตกต่างเพิ่มมากขึ้น

9. เป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่ยั่งยืน เพราะทำลายสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ทำลายความเป็นมิตรและสร้างศัตรูเพิ่มขึ้น ขาดความเป็นธรรม ทำให้คนไม่สนใจจิตกา อาทิเช่น USA บุกยึดอิรัก เพราะอยากได้น้ำมัน ทำให้ชาวอิรักล้มสลาย คนอเมริกามีศัตรูทั่วโลก

10. เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดความต้องการของคนเป็นศูนย์กลาง มุ่งสร้างกิเลส (โลภ - โกรธ - หลง) ก่อให้เกิดการคดโกง อยากได้ อยากมี อยากเป็น เกิดคอร์รัปชัน ทำให้เกิดความ ขัดแย้ง หลงตนเอง บ้าอำนาจ ไร้สติปัญญา ไม่มีมิตรภาพที่แท้จริง

ดังนั้น หากประเทศใดไม่พร้อมที่จะแข่งขันตลอดเวลา ไม่มีกำลัง (พลัง) ทุน ทรัพยากรธรรมชาติ ทุนเทคโนโลยี เงินทุน และทรัพยากรมนุษย์เพียงพอ ย่อมเสียเปรียบและต้องได้รับความพ่ายแพ้ และเสียหายอย่างแน่นอน ดังเช่นประเทศไทยในกลางปี พ.ศ. 2540 ที่เผชิญกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรง ระบบการเงินขาดสภาพคล่อง การขาดเงินทุนสำรอง มีคนตกงานจำนวนมาก การประกอบธุรกิจต้องประสบกับสภาวะขาดทุน ต้องปิดกิจการ มีการตัดลดเงินเดือน ค่าตอบแทนลดลง ทั้งภาครัฐและเอกชน เกิดปัญหาสังคมและการเมืองวุ่นวายนานัปการ ทำให้ต้องตกเป็นทาสของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) อยู่หลายปี แต่ด้วยพระปรีชา พระอัจฉริยภาพที่ทรงมีสติมั่นคง ซึ่งทรงไม่

ห้วนไหวไปตามกระแสเศรษฐกิจทุนนิยมแต่อย่างไร ทรงให้สติคนไทย ในวันที่ 4 ธันวาคม 2540 ทรงมีพระกระแสพระราชดำรัสเกี่ยวกับภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยว่า

“...การจะเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกิน และมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกิน หมายความว่า อิ่มชู้ตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง...”

จากพระราชดำรัสครั้งนั้น ได้ช่วยเตือนสติรัฐบาลและชาวไทยว่า ...อย่าได้หลงกับ คำยินยอมคำพูดของต่างชาติที่ว่า ไทยจะเป็นเสือเศรษฐกิจตัวใหม่...เป็นประเทศที่กำลังขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงกว่าประเทศอื่น ๆ โดยมุ่งแต่การลงทุนทางธุรกิจที่มีความเสี่ยงสูง การเก็งกำไรมาก ๆ จนกระทั่ง จอร์จ โซรอส แอบมาโจมตีค่าเงินบาท ทำให้ค่าเงินบาทลดลงอย่างหนัก ไม่มีเสถียรภาพเลย จนในที่สุดต้องพึ่ง IMF ทำให้ไม่มีอิสรภาพทางเศรษฐกิจ (เสียเอกราชของชาติ) ตกเป็นทาสของ IMF จะไม่คุ้มกับคำยกย่องว่าจะเป็นเสือนะ (กลายเป็นเสือล่าซากอย่างน่าเวทนา) ในหลวงจึงทรงให้สติว่า ...เราควรใช้ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง อยู่อย่างพอมีพอกิน ดูแล ฟังตนเองได้ ดีกว่าการอยากที่จะเป็นเสือเศรษฐกิจตัวใหม่

กำเนิดแนวคิดระบบเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดเรื่องระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระกระแสรับสั่งแก่บัณฑิตของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในงานพระราชทานปริญญาบัตรของบัณฑิต เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2517 แล้ว ดังความตอนหนึ่ง ว่า...

“...ในการพัฒนาประเทศนั้น จำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น
เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือความมีกินมีใช้ของประชาชนก่อน
ด้วยวิธีการที่ประหยัด ระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา
เมื่อพื้นฐานเกิดขึ้นมั่นคงพอควรแล้ว
จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญขั้นสูงขึ้นไปตามลำดับต่อไป
...การถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับ
ด้วยความรอบคอบระมัดระวังและประหยัดนั้น
ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว
และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์”

ซึ่งในพระราชดำรัสนี้ ได้กล่าวถึงหลักการของระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง คือ...ความมีกินมีใช้...ด้วยวิธีการที่ประหยัด ระมัดระวัง ทำให้คนไม่ประมาท รู้ประมาณตน รอบคอบระมัดระวัง นับว่า

ทรงมีพระราชวินิจฉัยที่แม่นยำเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจที่ประเทศใช้ชื่อว่า อาจไม่เหมาะสม อาจมีอันตราย เป็นพิษเป็นภัยต่อชาติในอนาคต ทรงมีวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล ลุ่มลึก ชัดเจนแม่นยำมาก

ปรัชญาระบบเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจแบบพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 32 ปี ตั้งแต่ก่อนก่อนวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลง ต่าง ๆ

เศรษฐกิจแบบพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและ วัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 มีใจความตอนหนึ่ง ว่า...

“...อันนี้เคยบอกว่า ความพอเพียง นี้ไม่ได้หมายความว่า

ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง

จะทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป

แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร

บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้

แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก...”

จากพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ในตอนหนึ่งที่ทรงตรัสว่า...

“เศรษฐกิจพอเพียง แปลว่า Sufficiency Economy

... คำว่า Sufficiency Economy นี้ไม่มีในตำราเศรษฐกิจ

จะมีได้อย่างไร เพราะว่าเป็นทฤษฎีใหม่

... Sufficiency Economy นั้น ไม่มีในตำรา

เพราะหมายความว่าเรามีความคิดใหม่...

และโดยที่ท่านผู้เชี่ยวชาญสนใจ ก็หมายความว่า

เราก็สามารถที่จะไปปรับปรุง หรือไปใช้หลักการ

เพื่อที่จะให้เศรษฐกิจของประเทศและโลกพัฒนาดีขึ้น”

ทรงชี้แนะว่า ระบบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดใหม่ (ทฤษฎีใหม่) ยังไม่มีในตำรา ใด ๆ

ทรงมีพระราชดำรัสเสนอให้ประชาชน และ หน่วยงานต่าง ๆ นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ มีใจความตอนหนึ่งว่า...

“...เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาของเศรษฐกิจ การที่ต้องใช้รถไถต้องไปซื้อ เราต้องใช้ต้องหาเงินมาสำหรับซื้อน้ำมันสำหรับรถไถ เวลารถไถเก่าเราต้องยิงซ่อมแซม แต่เวลาใช้นั้นเราก็ต้องป้อนน้ำมันให้เป็นอาหาร เสร็จแล้วมันคายคว้น คว้นเราสูดเข้าไปแล้วก็ปวดหัว ส่วนควายเวลาเราใช้เราก็ต้องป้อนอาหาร ต้องให้หญ้าให้อาหารมันกิน แต่ว่ามันคายออกมา ที่มันคายออกมาก็เป็นปุ๋ย แล้วก็ใช้ได้สำหรับให้ที่ดินของเราไม่เสีย...”

พระราชดำรัส เนื่องในพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๒๙

“...เมื่อปี ๒๕๑๗ วันนั้นได้พูดถึงว่า เราควรปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอมีพอกิน ก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะเป็นไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย...”

“...พอเพียง มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือคำว่า **พอ** ก็พอเพียงนี้ ก็พอแค่นั้นเอง คนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมี มีมากอาจจะมิขของหรรษาก็ได้

แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น...” .....

“...เมื่อปี ๒๕๑๗ วันนั้นได้พูดถึงว่า เราควรปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอมีพอกิน ก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะเป็นไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย
...” .....

“...ขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยอยู่พอกิน
มีความสงบและทำงานตั้งอธิษฐาน ตั้งปณิธาน
ในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพอกิน
ไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรื่องอย่างยอด แต่มีความพอกินอยู่พอกิน มีความสงบ
เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพอกินอยู่พอกินนี้ได้
เราก็จะรอดยิ่งยวดได้...
ฉะนั้นถ้าทุกท่านซึ่งถือว่าเป็นผู้มีความคิดและมีอิทธิพล
มีพลังที่จะทำให้อื่น ซึ่งมีความคิดเหมือนกัน
ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขออย่าพอกว
พอกินอยู่พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้
ที่จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวรที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอดกาล”
พระราชดำรัสในวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2542

ระดับของความพอเพียง

ระดับของความพอเพียง อาจแบ่งได้ 3 ระดับคือ

1. ความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว โดยเฉพาะเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจ พอเพียง แบบพื้นฐาน เทียบได้กับทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ที่มุ่งแก้ปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำ ต้องพึ่งน้ำฝนและประสบความเสี่ยงจากการที่น้ำไม่ จากการแก้ปัญหาความเสี่ยงเรื่องน้ำ จะทำให้เกษตรกรสามารถมีข้าวเพื่อการบริโภค ยังชีพในระดับหนึ่งได้ และใช้ที่ดินส่วนอื่น ๆ สนองความต้องการพื้นฐานของครอบครัว รวมทั้งขายในส่วนที่เหลือ เพื่อมีรายได้ที่จะใช้เป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัว

2. ความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นเรื่องของการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกัน ในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ หรือการที่ธุรกิจต่าง ๆ รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ

3. ความพอเพียงในระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจ สร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้ จะเป็นประโยชน์ในการสืบทอด ภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนา ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่อันประกอบด้วยชุมชน องค์กรและธุรกิจต่าง ๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง กลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ดีที่สุด

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทาง สายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้สรุปปรัชญาของระบบเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้

คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

คำนิยาม ความพอเพียง จะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

เงื่อนไขการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการ วางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2. **เงื่อนไขคุณธรรม** ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

แนวทางการปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล (อ้างถึงใน วารุข อุชฌกร : 2544 : 45-46) ได้กล่าวถึงความหมายของ “เศรษฐกิจพอเพียง” ไว้ว่า...

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง ทั่วประเทศ หรือ ภูมิภาคหนึ่งในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิด เพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่ตนไม่ได้เป็นเจ้าของ

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่มีพันธนาการอยู่กับสิ่งใด หรือกล่าวโดยสรุปคือ หันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต

สรุปหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบและคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการดำเนินการ

ปรัชญา ยึดหลักพิจารณา 5 ประการ คือ

1. **กรอบความคิด** เป็นปรัชญาที่แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นมีพื้นฐานจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของการพัฒนา
2. **คุณลักษณะ** สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาแบบยั่งยืน
3. **ค่านิยม** ประกอบด้วย 3 ลักษณะพร้อม ๆ กัน
  - 3.1 **ความพอประมาณ** ความพอดีที่ไม่น้อยไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
  - 3.2 **ความมีเหตุผล** การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียง ต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ

3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงสถานการณ์ที่จะเกิดในปัจจุบันและอนาคต

4. **เงื่อนไข** การตัดสินใจและการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับความพอเพียง ต้องอาศัยทั้ง ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

4.1 **ความรู้** ประกอบด้วย ความรู้สาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้มาใช้ พิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อการวางแผนและระมัดระวังในการปฏิบัติดำเนินการตามแผน

4.2 **คุณธรรม** ต้องเสริมสร้าง ให้ความตระหนักในคุณธรรม คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ชยัน ความอดทน ความเพียร การใช้สติปัญญา ในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ตระหนี่

5. **แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ** นำไปใช้ประยุกต์ เพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

ผลลัพธ์จากการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจแบบพอเพียง

ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง เป็นระบบเศรษฐกิจทางเลือกที่เหมาะสมกับประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่พัฒนาตามกระแสวัฒนธรรมตะวันออก (เอเชีย) และแอฟริกาซึ่งเน้นเรื่องความร่ำรวยทางจิตใจ การสร้างความสุขทางใจ ความมีจิตวิญญาณที่เห็นอกเห็นใจ เอื้อเฟื้อ การให้ เสียสละ การแบ่งปัน มากกว่าการสร้างความสุขจากการเอา / การกอบโกย/การบริโภค ซึ่งตรงข้ามกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของกระแสวัฒนธรรมตะวันตก ของกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังนั้น จากการติดตามศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริของในหลวงของเรา ในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา พอจะสรุปอัตลักษณ์และผลกระทบจากผลลัพธ์ที่ได้จากการที่บุคคล กลุ่มบุคคล องค์กรที่ได้้นำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติแล้ว พบว่า...

1. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จะเน้นการเสียสละ การแบ่งปันซึ่งกันและกัน จะยุติการแข่งขัน กดดัน และการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน
2. ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงจะเน้นการสร้างความสุขทางใจ การสร้างความร่ำรวยทางใจ มากกว่าการสร้างความสุขจากการเสพวัตถุ จะยึดใจเป็นนายและให้กายเป็นบ่าว เน้นการให้และการรับอย่างสมดุลและเป็นธรรมชาติ
3. ระบบเศรษฐกิจแบบนี้ ผู้ปฏิบัติจะแสวงหาความสุขทางกายและใจได้ง่าย หรือทุกข์กายและทุกข์ใจได้ยาก
4. ช่วยลดความเสี่ยงของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ คือทำให้ผู้ปฏิบัติมีสติ รอบคอบ สุขุม เยือกเย็น ใจสงบ ลดละเลิกกิเลส (โลภ-โกรธ-หลง) ตัณหาทุกด้านได้ รู้จักพอ ยุติการกอบโกย คดโกง รู้จักการเห็นอกเห็นใจ รู้จักการให้อภัยผู้อื่นเสมอ

5. **ช่วยสร้างสังคมแห่งสันติภาพให้เกิดขึ้นได้** ผู้ปฏิบัติจะเกิดความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจผู้อื่น โดยเฉพาะผู้อ่อนแอกว่า ช่วยลดความขัดแย้ง ความกดดันซึ่งกันและกัน ซึ่งจะช่วยสร้างความสมานฉันท์ ความกลมเกลียว ความสามัคคีในสังคมโลกได้

6. **ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ระบบสิ่งแวดล้อม** ทำให้ระบบนิเวศเข้าสู่ความสมดุลตามธรรมชาติ ผู้ปฏิบัติตามระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง จะรู้จักเกรงใจ และเคารพธรรมชาติ จะไม่ทำร้ายข่มขืนธรรมชาติ แต่เรียนรู้ธรรมชาติมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ธรรมชาติมีความหลากหลาย มีความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน

7. **เป็นระบบเศรษฐกิจที่สร้างผู้ชนะตลอดกาล ไม่มีผู้แพ้** เพราะผู้ปฏิบัติจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน ไม่มีการทำร้ายซึ่งกันและกัน มีแต่การแบ่งปัน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

8. **เป็นระบบเศรษฐกิจที่ช่วยสร้างมิตร ลดความเป็นปรปักษ์ศัตรูต่อกัน** เพราะผู้ปฏิบัติต่างเห็นอกเห็นใจ เอื้อเฟื้อ เอื้ออาทรต่อกัน ให้อภัย แบ่งปัน และลดความขัดแย้ง ลดแรงกดดันต่อกัน

9. **เป็นระบบเศรษฐกิจที่ช่วยลดช่องว่างระหว่างคนจนและคนร่ำรวย** สร้างความเสมอภาคของฐานะความเป็นมนุษย์ให้เท่าเทียมกัน คนร่ำรวยมีฐานะดี จะเห็นอกเห็นใจ และช่วยเหลือแบ่งปันคนจน คนเข้มแข็ง คนแข็งแรงจะช่วยเหลือคนอ่อนแอและอยู่ร่วมกันกันอย่างสันติสุข อาจไม่มีคนจน (ทางใจ) โดยจะลดความเป็นหนี้ทางใจลง

10. **เป็นระบบเศรษฐกิจที่ช่วยสร้างความมั่นคง ความสงบสุขให้แก่โลกอย่างยั่งยืน** เพราะผู้ปฏิบัติตามระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงทุกคน จะสร้างความสุขทางกายและจิตใจ จากการให้ การแบ่งปัน การเสียสละ เป็นผู้ที่มีสติปัญญา มีเหตุผล รู้จักควบคุมความชั่วร้ายได้ รู้จักยับยั้งความโลภ ความโกรธ ความหลง กิเลส ตัณหาของตนเอง ไม่ให้เป็นพิษเป็นภัยต่อตนเอง และผู้อื่นได้

ดังนั้น จะเห็นว่าระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง จะเป็นระบบเศรษฐกิจแบบธรรมชาติ เป็นระบบเศรษฐกิจสายกลาง ไม่ตึง ไม่หย่อนยานเกินไป ไม่กดดัน ไม่ฝ่าฝืนธรรมชาติ เป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่เอาเปรียบ ข่มขืนธรรมชาติ เป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่ได้ทำร้ายใครทั้งตนเองและผู้อื่น ผู้ปฏิบัติตามระบบเศรษฐกิจนี้ จะกลายร่างเป็นนักบุญที่ยิ่งใหญ่ ดังเช่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ของในหลวงของเรา เป็นต้น ซึ่งไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อใคร ๆ แล้ว ยังเป็นผู้สร้างประโยชน์ ให้ความเอื้อเฟื้อ เกื้อกูล ช่วยเหลือทุกชีวิต ไม่มีข้อจำกัด เรื่องเชื้อชาติ ฐานะ ศาสนา ภาษา สภาพภูมิประเทศ หรือสภาพภูมิอากาศ และกาลเวลาที่วราตรีอีกด้วย

แนวพระราชดำริในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง

๑. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการใช้ชีวิต
๒. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต
๓. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกัน ในทางการค้าแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง
๔. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ด้วยการขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้มี

รายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ

๕. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักศาสนา

ดังนั้น จะเห็นว่าระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง จะเป็นระบบเศรษฐกิจแบบธรรมชาติ เป็นระบบเศรษฐกิจสายกลาง ไม่ตึง ไม่หย่อนยานเกินไป ไม่กดดัน ไม่ฝืนธรรมชาติ เป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่เอาเปรียบ ช่มชู้ยธรรมชาต เป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่ได้ทำร้ายใครทั้งตนเองและผู้อื่น ผู้ปฏิบัติตามระบบเศรษฐกิจนี้ จะกลายร่างเป็นนักบุญที่ยิ่งใหญ่ ดังเช่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ของในหลวงของเรา เป็นต้น ซึ่งไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อ ใคร ๆ แล้ว ยังเป็นผู้สร้างประโยชน์ ให้ความเอื้อเพื่อ เกื้อกูล ช่วยเหลือทุกชีวิต ไม่มีข้อจำกัด เรื่องเชื้อชาติ ฐานะ ศาสนา ภาษา สภาพภูมิประเทศ หรือสภาพภูมิอากาศ และกาลเวลาที่วราตรืออีกด้วย

ผู้ปฏิบัติตามระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง จะช่วยสร้างลักษณะมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ มนุษย์ ที่มีลักษณะดังนี้

1. รู้จักตนเอง ค้นหาคุณสมบัติที่เหมาะสม ความสามารถพิเศษ สร้างเสริมคุณค่า ของตน
2. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างจริงใจ เปิดเผย เห็นคุณค่าผู้อื่น
3. มีความกล้าที่จะทำความดี
4. มีความพยายามที่จะทำงานให้สำเร็จอย่างสุจริต
5. เปิดรับประสบการณ์ใหม่ ๆ อย่างเต็มใจ
6. มีชีวิตอย่างอิสระ สามารถรับเหตุการณ์ในชีวิตทุกสถานการณ์ได้
7. มีความคิดสร้างสรรค์ มีพัฒนาการชีวิต ประสบความสำเร็จสูงขึ้นไปตามวัย
8. รู้หลักการมีเหตุ – ผล
9. ควบคุมตนเองให้พัฒนาดีขึ้น และสร้างความสุขได้ โดยไม่มีผู้อื่นเดือดร้อน
10. รู้จักกาลเทศะ
11. รู้จักสังคม มีทักษะทางสังคม อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
12. รู้จักประมาณตน ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง พอดี
13. ใจเป็นสุข อารมณ์แจ่มใส มองโลกในแง่ดี ไม่หวาดระแวง ไม่จับผิดผู้อื่น รู้จักให้อภัย ไม่ผูกใจพยาบาท มีความเอื้ออาทร อยากช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น
14. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นมิตรทุกคน มีอารมณ์ขันทุกโอกาส มีอารมณ์สุนทรีย์ เรียนรู้ความซาบซึ้งในความงาม ความจริงตามธรรมชาติ มีความเชื่อมั่นในตนเอง
15. รู้จักปล่อยวาง ไม่ยึดติด ยอมรับโลกธรรม 8 (ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข และทางเสื่อมทั้ง 4) รู้วิธีจัดทุกข์ อาทิ ความเครียด กลัว โกรธ โลก ความท้อแท้ ความหลงผิด ความ วุ่นวาย รู้จักสร้างพลังใจให้เข้มแข็ง หึกเหิม มีพลังทำความดีอย่างต่อเนื่อง

หากสมาชิกในครอบครัวร่วมปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียงนี้ จะช่วยสร้างสังคมครอบครัวที่มีความสุข สงบ มั่งคั่งอย่างยั่งยืน จะช่วยทำให้ครอบครัวมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. ทุกคนรักใคร่ ห่วงใย สามัคคี ผูกพันต่อกัน
2. ยอมรับ เคารพในบทบาทหน้าที่ซึ่งกันและกัน
3. ศรัทธา ภูมิใจ เชื่อสัจย์ จงรักภักดีต่อกัน ให้เกียรติกัน
4. อดทน อดกลั้น หนักแน่น ต่อปัญหาาร่วมกัน
5. ใช้หลักประชาธิปไตย ประนีประนอม ร่วมมือ ร่วมใจแก้ปัญหา
6. จัดสรรรายได้ – รายจ่าย อย่างมีประโยชน์คุ้มค่า ไม่มีหนี้สิน
7. ใช้หลักธรรม สร้างความสงบทางใจ ยึดมั่นในกรรมดี ลด – ละ – เลิกกรรมชั่ว

หากสมาชิกของสังคม (ของประเทศหรือของโลก) ปฏิบัติตามแนวทางระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงแล้ว จะทำให้สังคมเป็นสังคมแห่งสติปัญญา เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นสังคมที่เห็นอกเห็นใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันกัน เป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมที่ดี เป็นบ่อเกิดแห่ง อารยธรรม เป็นสังคมแห่งสันติสุข เป็นสังคมที่มีพลังแห่งความดีงาม จะช่วยสร้างสังคมให้มีลักษณะพิเศษอย่างธรรมชาติ ดังต่อไปนี้

1. เป็นสังคมที่พึ่งพาอาศัยอย่างเกื้อกูลกัน เอื้ออาทร ห่วงใยกัน
2. เสียสละ รู้จักการให้ มีน้ำใจ สร้างสุขจากการให้ - การแบ่งปัน
3. ยึดคุณงามความดี ยกย่องคนดี มากกว่าความร่ำรวยทางวัตถุ
4. มีความสามัคคี มีพลัง ไม่แตกแยก ไม่ขัดแย้ง
5. มีความเสมอภาค เท่าเทียม ไม่มีอภิสิทธิ์ชน
6. มีระเบียบวินัย ทุกคนจะเคารพกติกา กฎหมาย
7. ยึดประชาธิปไตย เคารพสิทธิกันและกัน
8. มีความพอดี พอเพียง ตามกำลังฐานะ และพึ่งตนเองได้

ดังนั้น เพื่อเป็นการสนองแนวพระราชดำริเกี่ยวกับ “เศรษฐกิจพอเพียง” และน้อมนำแนวพระราชดำริไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม กระทรวงมหาดไทยจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” ขึ้น ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 7 ประการคือ (อ้างถึงใน วรณช อุษณกร 2544 : 46-47)

1. ควรยึดครอบครัวและชุมชนในชนบทเป็นหลัก ด้วยการสร้างความสามัคคี ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
2. ยึดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศ ในการสร้างพลังและความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน
3. สร้างเครือข่ายของกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และการสะสมความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อลดการพึ่งพาและป้องกันมิให้ผลประโยชน์ออกไปสู่กรอบระบบให้มากที่สุด
4. ส่งเสริมการตลาด การพัฒนาธุรกิจเศรษฐกิจชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถขยายผลการพึ่งตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

5. ส่งเสริมให้มีเวทีประชาชนทุกระดับ เพื่อผนึกกำลังของทุกฝ่ายให้เข้ามาแก้ปัญหาของชุมชนในลักษณะคิดเอง ทำเอง

6. ส่งเสริมให้พึ่งตนเองได้ โดยยึดหลักการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

7. ส่งเสริมให้ยึดท้องถิ่นเป็นฐานชุมชน

จากยุทธศาสตร์ 7 ประการข้างต้น สามารถนำไปกำหนดเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ในอันที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ 13 ประการ ประกอบด้วย

1. การทำการเกษตรแบบผสมผสาน หรือเกษตรทฤษฎีใหม่
2. การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม
3. การจัดกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ และการจัดทุนหมุนเวียนในชุมชน
4. การพัฒนากลุ่มอาชีพ เช่น พืชสมุนไพร แพทย์แผนไทย ส่งเสริมการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร และการพัฒนาแหล่งชุมชนโบราณ
5. การทำฝักรักษาของค์การชุมชน
6. การจัดลานคุ้มชุมชน หรือตลาดนัดชุมชน
7. การสร้างเครือข่ายร้านค้าชุมชน
8. การจัดเวทีประชาคมอำเภอ
9. การจัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านการเกษตร
10. สนับสนุนการปรับเปลี่ยนวิถีคิด วิถีทำงานของภาครัฐ
11. สนับสนุนการปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาตามแนวทางแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง
12. สนับสนุนการขยายบทบาทขององค์กรปกครองท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจ
13. สนับสนุนกิจกรรมเศรษฐกิจแบบพอเพียงอื่น ๆ ที่กลุ่มหรือชุมชนต้องการ

การดำเนินการตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว ได้รับพระบรมราชานุญาตให้ใช้ชื่อว่า **“โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ”** ซึ่งการดำเนินงานเท่าที่ผ่านมา ปรากฏว่าได้รับผลที่น่าพึงพอใจ ช่วยให้สังคมไทยเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้

.....

แหล่งข้อมูลอ้างอิง

เกษตรทฤษฎีใหม่ 2549 (ออนไลน์). แหล่งข้อมูล : <http://www.geocities.com/phatthalungatc/09newtheory.htm>

เกษตรทฤษฎีใหม่ 2549 (ออนไลน์). แหล่งข้อมูล : <http://www.google.com>.

โครงการจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2549 (ออนไลน์). แหล่งข้อมูล : <Http://www.sedb.org>.

โครงการพระราชดำริ 2549. (ออนไลน์). แหล่งข้อมูล. : <http://www.google.com>

โครงการเศรษฐกิจพอเพียง 2549. (ออนไลน์). แหล่งข้อมูล. : <http://www.google.com>

ทฤษฎีใหม่ 2549 (ออนไลน์). แหล่งข้อมูล : <http://school.obec.go.th/502.htm>

วรรณช อุณกร 2544. ในหลวงผู้ทรงพระอัจฉริยภาพ. โอเดียนสโตร์. 184 หน้า.

สุรัชย์ ขวัญเมือง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง :วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 กุมภาพันธ์ – เมษายน 2550 หน้า 47-52 .

“หลักเศรษฐกิจพอเพียง 1 ปี รัฐบาลปูฐานสู่ยั่งยืน“ (2549 , ตุลาคม 8) ข่าวสด หน้า 8 .

หมายเหตุ

บทความนี้ ตีพิมพ์เป็นเอกสารการสัมมนา ในการประชุมทางวิชาการ ประจำปี พ.ศ. 2550 ของสมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่